

ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА ЁШ АВЛОДНИ МИЛЛИЙ ҒОЯ РУҲИДА ТАРБИЯЛАШНИНГ ЗАРУРИЙЛИГИ

Эргашев Анвар Рамазанович

Самарқанд давлат тиббиёт институти
Ижтимоий ва гуманитар фанлар кафедраси ассистенти

Ҳозирги давр - дунё ғоявий қарама-қаршиликлар мураккаб тус олган, мафкура полигонлари ядро полигонларидан ҳам кучлироқ бўлиб бораётган даврдир. Бутун Ер юзи одамзод учун ягона макон бўлиб ҳисобланади. Аммо тарихда мавжуд чегараларни ўзгартириш, муайян ҳудудларни босиб олиш учун сон-саноксиз урушлар бўлган. Бу жараёнда эса уруш қуроллари мунтазам такомиллашиб борган. Мазкур урушлар то XX асргача асосан кўпроқ бир ё икки давлат ёхуд минтақа ўртасида бўлган. XX асрда рўй берган иккита жаҳон урушида ўнлаб давлатлар, бир неча қитъа мамлакатлари иштирок этган. Фақатгина иккинчи жаҳон урушида 60 дан ортиқроқ мамлакат иштирок этган.

Демак, уруш қуроллари такомиллашиб бораверди. Бугунги кунда улар бошқа ҳудудни босиб олиш у ёқда турсин, балки бутун Ер сайёрасидаги ҳаётни бир неча марта йўқ қилиб ташлашга етади. Инсоният XX аср охирига келиб бир қатор чегара билмайдиган муаммоларга дуч келди. Уруш ва тинчлик, экологик фалоқатлар, маънавий қашшоқлик, наркобизнес, терроризм каби муаммолар ана шулар жумласидандир.

XXI аср бошларига келиб дунё мамлакатлари ўртасида ўзаро таъсир шу қадар кучайиб кетдики, бу жараёндан тўла ихоталаниб олган бирорта ҳам давлат йук. Глобаллашувнинг турли мамлакатларга ўтказаятган таъсири ҳам турлича. Бу ҳол дунё мамлакатларининг иқтисодий, ахборот, маънавий салоҳиятлари ва сиёсати қандай экани билан боғлиқ.

Глобаллашув (глобализация) - лотинча «глоб» сўздан олинган бўлиб, айнан уни «думалоқлашув», «қуралашув» деб таржима қилиш мумкин. Ер шарининг, Ер куррасининг фан-техника ютуқлари туфайли инсоният ихтиёридаги худди бир бутун шарга, курага айланишини тушунтириш учун ишлатилади. Инсоният тараққиёти Айни вақтда ишлаб чиқариш кучларининг ривожланиш жараёнидир. Бу жараён асрдан асрга, минг йиллар давом этган...

Глобаллашув - турли мамлакатлар иқтисоди, маданияти, маънавияти, одамлари ўртасидаги ўзаро таъсир ва боғлиқликнинг кучайишидир. Глобаллашувга берилган таърифлар жуда кўп. Француз тадқиқотчиси Б.Банди таърифида глобаллашув

жараёнининг 3 ўлчовли эканига урғу берилади:

1. Глобаллашув - муттасил давом этадиган тарихий жараён.

2. Глобаллашув - жаҳоннинг гомогенлашуви (бир жинсли) ва универсаллашуви жараёни.

3. Глобаллашув - миллий чегараларнинг «ювилиб кетиш» жараёни.

Россиялик А.Паршев глобаллашувга қуйидагича таъриф беради: «Аслида, глобаллашувнинг асосий мазмуни бошқа мамлакатларда ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг қўшимча қийматини, дунёдаги асосий заҳираларини ўзлаштиришдан иборат».

Глобаллашувнинг мамлакатлар иқтисодий сиёсати ва маънавиятига ўтказиши мумкин бўлган ижобий ва салбий таъсири хусусида Ҳиндистоннинг машҳур давлат арбоби Маҳатма Гандининг қуйидаги сўзларида яхши ифодаланган: «Мен уйимнинг дарвоза ва эшикларини доим маҳкам беркитиб ўтира олмайман, чунки уйимга тоза ҳаво кириб туриши керак. Шу билан бирга, очилган эшик ва деразаларимдан кираётган ҳаво довул бўлиб уйимни ағдар-тўнтар қилиб ташлаши, ўзимни эса йиқитиб юборишини ҳам истамайман».

Шунинг учун ҳам миллий истиқлол ғояси бугунги глобаллашув жараёнида уйимизни, ҳаётимизни тоза ҳаво билан таъминлаб, айни пайтда, «довулар»дан сақлаш омили эканлигини англаш мумкин.

Глобаллашувнинг ижобий томони шундан иборатки, у халқларнинг,

давлатларнинг, миллий маданият ва иқтисодийларнинг яқинлашишини тезлаштиради, уларнинг ривожланиш учун янги имкониятлар очади.

Глобаллашувнинг салбий томони шундан иборатки, кўп минг-минг майда, қолоқ этник гуруҳлар ва миллатларнинг маданияти, тили, расм-русмлари жаҳон бўйлаб кучайиб бораётган глобаллашув жараёнида катта миллатлар, йирик миллий маданиятлар, бой тиллар билан рақобатлаша олмай, ўз-ўзидан фаол ижтимоий-иқтисодий, лисоний-забоний ҳаётдан четга чиқиб қолмоқда. Бундай шароитда ҳар бир онгли фуқаронинг вазифаси - ўз миллатининг рақобатбардошлигини кўтариш, бунинг учун унинг фаол сиёсати, тadbиркор иқтисодиёти, маданиятида салмоқли ютуқлари учун курашишидир. Бунинг учун мустақил Ўзбекистоннинг ҳар бир фуқароси 4 та сифатга эга бўлиши керак: 1) замонавий мутахассис бўлиши; 2) ўзбек давлат тили, рус тили, инглиз тилларини мукамал билиши; 3) доим ўз билим доирасини янгиллаб бориши ва 4) тadbиркор-ташаббускор бўлиши керак¹.

Мафкуравий жараёнларнинг глобаллашуви: Глобаллашувнинг ижобий натижалари. Глобаллашувнинг салбий оқибатлари. **Жаҳон майдонларини мафкуравий бўлиб олишга уринишлар: Сиёсий** (буюк давлатчилик шовинизми). **Диний** (диний экстремистик ва ақидапарастлик, панисломизм).

Бадий (Ғарб турмуш тарзини тарғиб қилувчи, Америкача турмуш тарзини тарғиб қилувчи, зўравонлик, ёвузлик ва бошқа ахлоқсизликларни тарғиб қилувчи. XX аср охири ва XXI аср бошларига келиб коммунистик ва социалистик партия таъсиридаги социализм лагери парчalandи. Дунё мамлакатлари ривожланган ва ривожланаётган мамлакатларга бўлинди. Ана шу ривожланган баъзи мамлакатлар ўз миллий мустақиллигини қўлга киритган, ривожланаётган мамлакатларни, жаҳон майдонларини мафкуравий жиҳатдан бўлиб олишга уринмоқдалар. Булар қуйидаги ҳолатларда кўринади:

1. Буюк давлатчилик мафкураси.
2. Диний экстремистик мафкуралар.

¹ Мустақиллик: Изоҳли илмий-оммабоп луғат. Муаллифлар: М.Абдуллаев ва бошқалар. -Т.: Шарк, 2006. - 528 б.

3. Пансоветизм мафкураси.
4. Панисломизм мафкураси.
5. Ғарб турмуш тарзини ифодалаган мафкуралар.
6. Америкача турмуш тарзини ифодалаган мафкуралар.
7. Турли диний сектолarning ғояларни ифодаловчи мафкуралар.

1. Буюк давлатчилик шовинизми – (Шовинизм - фран. буржуа миллатчилигининг ўта реакцион формаси). Шовинизм сиёсати бошқа миллат ва халқларга нафрат ва душманликни авж олдиришга қаратилган. Шовинизм гўё тўлақонли бўлмаган бошқа миллатлар ва ирқлар устидан ҳукмронлик қилишга даъват этилган бир миллатнинг алоҳидалигини («мумтозлигини») тарғиб этади.

Шовинизм баъзи кўп сонли миллатларнинг нафақат кўп миллатли империя доирасида, балки уни ураб турган жўғрофий - сиёсий маконда ҳам ўзининг мулқ ҳукмронлигини ўрнатиш учун курашда намоён бўлади. Давлат етакчи мавқе (давлат) га эга бўлган, ўз миллатини «олий» миллат деб эълон қилган миллат ҳукмрон эксплуататор синфларининг идеологияси ва сиёсати бўлган буюк давлатчилик шовинизм, шовинизм ва миллатчиликнинг бир туридир.

Мустақил Ўзбекистон учун бугунги кунда буюк давлатчилик шовинизми ва агрессив миллатчилик туғдираётган таҳдидларнинг реал хавфи қуйидагилардан иборат:

- 1) Халқаро, давлатлараро ва элатлараро қарама-қаршиликни келтириб чиқариш.
- 2) Халқаро-ҳуқуқий ва ички давлат суверенитетимизни рўёбга чиқаришга қаршилик кўрсатиш.
- 3) Ўзбекистоннинг ташқи иқтисодий алоқаларини чегаралашга, уларни тенг ҳуқуқли бўлмаган шароитга солиб қўйишга уриниш.
- 4) Мамлакатимиз аҳолисига электрон, радио-ахборот воситалари орқали мафкуравий йўл билан тазйиқ ўтказиш, жаҳон афкор оммасида Ўзбекистон ҳақида нотўғри тасаввур туғдиришга интилиш.
- 5) Миллатлар ўртасидаги ўзаро ишончсизликни келтириб чиқариш, миллатлараро муносабатларни кескинлаштириш.

6) Янги мустамлакачилик ва янги империячилик ёндашувларини зўрлаб қабул қилдириш, ҳамма соҳалардаги ўзаро

манфаатли ва тенг ҳуқуқли ҳамкорликни секинлаштириш хавфи.

2. Панисломизм - XIX аср охирида Ўрта Шарқдаги мусулмон мамлакатларида вужудга келган диний - сиёсий оқим. Асосчиси - Жамол ад-дин ал-Афғоний. Панисломизм тарафдорлари мусулмонларни пнг «бирлиги» ва уларни халифа раҳбарлигидаги ягона мусулмон давлатига бирлаштириш зарурлиги ғоясини илгари сурган. Айни вақтда панисломизм тарафдорлари диний ислохотчилик позициясида туриб, ислом динини давр талабларига мувофиқ ислох қилишга интиланлар.

XX аср бошларида Туркия султонлари бу назариядан фойдаланиб, мусулмон халқларини ўз қўл остида бирлаштиришга уринган. Бу оқим Ваҳхобийлар, «Ҳизбут-тахрир» каби диний оқимларда бугунги кунда Ўзбекистонда халифалик давлатини тиклаш учун уриниш бўлди.

«Панисломизм» ғоясида ҳозирги кунда турли христиан конфессиялари ҳам тарғибот ва ташвиқот ишларини олиб бормоқдалар.

XX аср бошларида куйидаги оқимлар ҳам мавжуд бўлган.

3. Пантуркизм - большевизмнинг ашаддий душмани эди. I жаҳон уруши арафасида «Ёш турклар партияси», Россияга қарши уруш очишда ягона ташвиқот-тарғибот курали вазифасини ўтади, жадидчилик ҳаракатини авж олдиришда бош ролни ўйнади. Пантуркизм оқими, унинг сиёсати Татаристон ва Бошқиристон ўлкаларига 1912 йилларда кириб келди. Большевизм XX аср 20-30 йилларда уларни «миллатчилик»да айблаб, «Шўрога қарши» сифатида бош лидерларини кириб ташлади.

Пантуркистлар - оқ ва қизил империя истибдодига, адолатсизлик ва тенгсизликка қарши курашган, озодлик ва мустақиллик йўлида жон фидо қилганлар сифатида тарихда қолишди. Улар конхўрлик, хунрезлик ва зулмга қарши адолат учун курашувчи халқпарварлар эди.

1) Россияда большевиклар томонидан «муштумзур - помешник» ҳисобланган Кондратьев гуруҳи «Саноат партияси» юзага келган.

2) Татаристонда панисломизм ва пантуркизм оқимлари сифатида «Султон Алиевчилик» қарор топган эди.

3) Қримда «Ибраҳимовчилик».

4) Озарбайжонда «Миллий партия».

5) Ўзбекистонда

«Мунавварқоричилик» - «Миллий истиқлол» махфий партияси фаолият кўрсатган.

4. Пансоветизм. Буюк давлатчилик шовинизми бугунги кунда пансове-тизм билан ўзига хос тарзда кўшилиб кетган. Пансоветизм тушунчаси узоқ вақт давомида бир иттифок доирасида яшаш натижасида ижтимоий-маданий ҳаётда юзага келган муайян яқинлик, ўхшашлик, умумийлик, иқтисодий алоқадорлик ва боғлиқликни мутлақлаштиришга асосланган.

Аmmo, Президентимиз уринли таъкидлаганидек, бундай қарашлар ортида ҳам сода кишиларнинг бош-кўзини айлантириб, ўз умрини яшаб бўлган ғояларини ҳаётимизга қайтадан тиқиштиришга, шу йўл билан яна эски тузумни тиклашга, бир сўз билан айтганда, миллий ўзликимизни йўқотишга қаратилган интилиш ётганлигини ёддан чиқармаслик зарур.

1. Халифаликни тиклаш.

2. Ислom модерн и ш и.

3. Ислom традиционализми,

4. Ислom фундаментализми.

Бу оқимлар диний ва дунёвий ҳокимиятни ўзида мужассамлаштирган халифа раҳбарлигидаги ягона мусулмон давлатига бирлаштиришни кўзлаган, соғлом мантиққа мутлақо зид даъводан иборат. XX аср 80-йилларида «Мусулмон биродарлари» ташкилотининг фракцияларга бўлиниб кетиши натижасида куйидаги диний ташкилот ва партиялар ҳам юзага келган:

1) «Ислom озодлик партияси»

2) «Социал ислохотлар жамияти»

3) «Ат - Такфир вал - Ҳижра»

4) «Жунуд Аллоҳ»

5) «Ҳижод»

6) «Ҳизбуллоҳ» каби.

Бундан бошқа яна куйидаги диний оқимлар ҳам мавжуд:

1. Ваҳхобийлик (XVIII асрда пайдо бўлган).

2. Аҳмадия (IX асрда Покистонда).

3. Ҳизб-ат-тахрир (1953 йилда Исроилда - тушунтириш, ҳаракат, тўнтариш).

4. Таблиғчилар - етказиш маъно. XX аср Ҳиндистонда, исломга чорлаш.
5. Акротийлар - 1997-1999 йилларда Фарғонада ва 2005 йил 12-13 майда Андижон ошим сардорига бўйсунуш (Акрот Иўлдошев бошчилигидаги).
6. Нурчилар - Туркияда, ҳокимият учун курашга чорлаш.
7. Тавба-экстремистик руҳдаги ҳаракат. Бокуда ва Ўзбекистонга (1991 йил).
8. Ислот уйғониш партияси - 1989-1991 йилларда Тожикистонда.
9. Ислот лашкарлари -1990-1992 йилларда Наманганда «Отавали-хон» масжидида.
10. Адолот -1990-1992 йилларда Наманганда пайдо бўлди.

Шу нуқтаи назарларни инобатга олганда жаҳондаги глобаллашув жараёнлари ана шу ғояга бўлган эҳтиёжни кескин кучайтиради, глобаллашув жараёни бўлмаса, миллий ғояга ҳам эҳтиёж ошмас эди. Чунки глобаллашув бўлмаганда ҳар бир халқ ва миллатнинг маънавияти ўзича мавжуд булар ва имконият даражасида ривож топарди. Ташки таъсир ва таҳдиднинг йўқлиги эса миллий ғояга эҳтиёжни ҳам долзарблаштирамас эди.

Миллий истиқлол ғоясининг моҳияти шундаки, у одамлар онгида, хотирасида ғоялигича қолмай, амалиётга, ҳаётга айланган тақдирдагина ҳақиқий миллий ва ҳақиқий истиқлол ғояси бўлиши мумкин. Шундагина у глобаллашув шароитида миллий маънавиятни ва маънавий узликни ташқи носоғлом ғоявий таҳдидлардан ҳимоя қиладиган кучга айланади.

Бугунги кунда инсон онги ва қалби учун кураш кескин тус олаётган экан, хилма-хил қарашларнинг мафкура майдонида ҳукмронлик қилишга интилиши табиий, албатта. Бунга эътиқод умумийлигига асосланган ҳолда яқна мафкура ҳукмронлигини таъминлаш орқали жаҳон майдонларини мафкуравий жиҳатдан ўзига қарам қилишга бўлаётган ҳатти-ҳаракатларни мисол келтириш мумкин.

Диний ақидапарастлик ҳам шулар жумласидандир. Масалан, ислом динидаги ҳозирги ақидапарастлар ижтимоий, миллий

хусусияти, қайси давлатга мансублигидан қатъий назар, барча мусулмонларнинг маънавий бирлиги ҳақидаги тасаввурларга таяниб, уларни ягона ҳалифалик остида сиёсий бирлашуви ғоясини асослашга ҳаракат қилади. Кўриниб турибдики, бу идеология диний асосда бирлашув ғоясини биринчи ўринга қўяди.

Аммо, жиддий эътибор бериладиган бўлса, **биринчидан**, улар миллий суверенитетдан воз кечиш ҳисобига ягона давлат тузишни кўзлаётганликлари маълум бўлади. **Иккинчидан**, ҳалифаликни тиклашга, унинг тўғри эканини асослашга уринувчилар, бу ҳол айнан миллат сифатида ўзлигимизни англашга йўл қўймаслигини яширадилар. Бу ғояни тақиштиришда улар бизнинг ислом динига эътиқод қилишимизга алоҳида урғу берадилар. Бундан ташқари, бу оқим тарафдорлари ҳалифалик байроғи остида бирлашишни ноисломий дунёга қарши туриш мақсади билан боғлашларини ҳам таъкидлаш зарур.

Бундай ёндашув ўта хавfli эканлиги ҳеч кимга сир эмас. Зеро, у инсониятнинг диний асосда қарама-қарши кутбларга бўлинб кетишига, баъзан «цивилизациялар тўқнашуви» деб аталадиган ҳодисанинг юзага келишига сабаб бўлиши мумкин.

Мафкура ва мафкуравий тарбия масаласи ўз мустақиллигини қўлга киритган, демократик, ҳуқуқий давлат, эркин фуқаролик жамиятининг асосларини яратаётган мамлакатимиз учун ҳам муҳим ҳаётий аҳамиятга эга бўлиб қолмоқда. Зеро, кўзланган мақсадларга ушбу орзу-умид ва интилишларни ўзида мужассамлаштирган ғоявий-назарий қарашлар мажмуи бўлмиш миллий мафкура ва унга асосланган тарбия тизимисиз эришиш мумкин эмаслиги аниқ.

«Мен, - деб ёзади Президентимиз, - Абдулла Авлонийнинг «Тарбия биз учун ё ҳаёт - ё мамот, ё нажот - ё ҳалокат, ё саодат - ё фалокат масаласидир» деган фикрини кўп мушоҳада қиламан.

Буюк маърифатпарварнинг бу сўзлари асримиз бошида миллатимиз учун қанчалар муҳим ва долзарб бўлган бўлса, ҳозирги кунда биз учун ҳам шунчалик, балки ундан ҳам кўра муҳим ва долзарбдир» (Қаримов И.А. Асарлар. Т.7. 93-94-бетлар).

Бу масаланинг долзарблиги юқорида қайд этилган мафкура шакллариининг хавфини бартараф этиш зарурлиги билан ҳам белгиланади. Зеро, Президентимиз

таъкидлагандек, “Ғояга қарши фақат ғоя, фикрга қарши фақат фикр, жаҳолатга қарши фақат маърифат билан баҳсга киришиш мумкин”.

Бунинг учун ёш авлодни миллий ғоя, мустақиллик мафқураси руҳида тарбиялаш, улар онгида ватанпарварлик, инсонпарварлик, иймон – эътиқод туйғусини шакллантириш, шу асосда бозор иқтисодиётига ўтиш даврининг фидойиси қилиб тарбиялаш бугунги куннинг асосий вазифасидир.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати:

1. Махмудова А. Н. и др. Медицина Узбекистана-достижения и перспективы развития сферы //Достижения науки и образования. – 2020. – №. 3 (57).
2. Махмудова А. Н. и др. Роль молодого поколения в формировании современного гражданского общества //Достижения науки и образования. – 2020. – №. 3 (57).
3. Nugmanovna M. A. The role of social control in the legal socialization of the individual //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2020. – Т. 10. – №. 5. – С. 712-721.
4. Makhmudova A. N. Legal socialization problems of personality in modern civilian society //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – Т. 1. – №. 3. – С. 146-151.
5. Nugmanovna M. A. Factors and means of the content of legal socialization of the individual in modern civil society Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems
6. Джуракулов Х. А. Роль экологического правового сознания в развитии международных эколого-политических отношений //Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2017. – №. 7-1. – С. 23-26.
7. Джуракулов Х. А. Необходимость трансформации экологических правовых знаний при формировании правового сознания молодежи //перспективы развития науки в современном мире. – 2019. – с. 140-146.
8. Djurakulov H. Pedagogic-didactic tasks of forming ecological legal consciousness of young generation //Modern jurisprudence: legal thought and enforcement practice. – 2017. – С. 4-8.
9. Djurakulov H. А. Необходимость согласования социальных и политических методов и средств в формировании экологического правосознания //theoretical & applied science. – 2020. – №. 1. – с. 262-265.
10. Вафаева Д. Б. Некоторые вопросы социального партнерства между органами государственной власти и институтами гражданского общества: опыт Узбекистана //Актуальные вопросы современной науки. – 2017. – №. 1. – С. 28-31.
11. Вафаева Д. Б. Деятельность и перспективы развития институтов гражданского общества в Самаркандской области (Узбекистан) //Актуальные вопросы современной науки. – 2016. – №. 2. – С. 49-53.
12. Вафаева Д. Б. Влияние политического сознания на формирование и развитие гражданской культуры //International scientific review. – 2020. – №. LXX.
13. Suyunova K.B. // Governmental support of innovation in the sphere of tourism // INNOVATIONS IN ECONOMY №4 (2020), 79 p.
14. Мажидов Ш. Ф. К вопросу об этнокультурной безопасности (на примере Центральной Азии) //Власть в логике и риторике межнациональных и межконфессиональных отношений. – 2017. – С. 78-81.
15. Мажидов Ш. Ф., Саидова Х. Реформы в сфере образования и личность преподавателя //Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития. – 2007. – Т. 5.

16. Мажидов Ш. Развитие этнокультурных процессов в центральной Азии и центральной Европе: сравнительный анализ // Общество и этнополитика. – 2015. – С. 352-356.
17. Sabirovna S. G. Innovative thinking and heuristics // ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2020. – Т. 10. – №. 4. – С. 568-574.
18. Sultanova G. Methodology and way of thinking in postnonclassical philosophy (epistemological analysis) // Міжнародний науковий журнал. – 2016. – №. 6 (3). – С. 94-96.
19. Sultanova G. Methodology and way of thinking in postnonclassical philosophy (epistemological analysis) Концептуальные проблемы постнеклассического стиля научного мышления // В журнале опубликованы научные статьи по актуальным проблемам современной науки. Материалы публикуются на языке оригинала в авторской редакции. Редакция не всегда разделяет мнения и взгляды авторов. Ответственность за достоверность фактов, имен, географических названий, цитат, цифр и других сведений несут авторы публикаций. При использовании научных идей и материалов этого сборника, ссылки на авторов и издания являются обязательными. – 2016. – С. 94.
20. Махмудова А. Н. Правовая социализация молодого поколения в правовом государстве // дистанционные возможности и достижения науки. – 2020. – С. 97.
21. Махмудова А. Н., Ахмеджанова Д. М. Вопросы воспитания гармонично развитой молодежи в воззрениях джаидов и современность // Главный редактор. – 2017. – С. 90.
22. Nugmanovna M. A., Kamariddinovna K. A. Modern biotechnical problems of medicine and their solutions // Archive of Conferences. – 2021. – Т. 13. – №. 1. – С. 169-173.
23. Salizhonovna S. Y., Ziyodullaevna M. M. Issues of social justice and punishment in temur's structures // Archive of Conferences. – 2021. – Т. 13. – №. 1. – С. 165-168.